

Project name: Coping with challenging behaviour

Project no. 2019-1-EE01-KA229-051598_1

METÓDY ZVLÁDANIA PROBLÉMOVÉHO SPRÁVANIA

Metódy/prístupy/odporúčania v tabuľkách nižšie boli zhromaždené pre projekt Erasmus+ webinar s cieľom poradiť rodičom ako predchádzať náročnému správaniu detí doma a riešiť ho. Medzi náročné správanie patria: agresivita, nízka samoregulácia, sebapoškodzovanie, ubližovanie sebe/druhým, záchvaty, život v dôsledku senzorického preťaženia (nadhodobnosť vnímania/ emócií), odmietnutie spolupráce, verbálna agresivita, zosmiešňovanie / rozbíjanie vecí. Nižšie sú uvedené odpovede od zamestnancov všetkých štyroch škôl (učitelia, asistenti učiteľa, pedagógovia, osobní asistenti, učitelia špeciálneho vzdelávania).

1. SOS pre TP žiakov, Mokrohájska 1, Bratislava

No.	ANSWERS
1.	Snažte sa pomôcť študentom organizovať denné rutiny, denný program
2.	Buďte aktívnym komunikátorom
3.	Podporovať sociálny kontakt btw študentov s poruchou sluchu zvýšiť zlepšenie v communication s sluchu osoby alebo študentov. Vyhnite sa oddelíte od každodennej komunikácie s ostatnými.
4.	Ďakujeme za jeho úsilie, zdôrazňujte úsilie študentov
5.	Využite pomoc spoluškoláka , kolektívu triedy
6.	Učiteľ by mal komentovať zlé správanie pred triedou a dostať ostatných študentov na stranu učiteľov
7.	Učitelia sa správajú pekne, ale s dobre definovanými hranicami
8.	Prístup k porozumeniu fungoval najlepšie pre učiteľa.
9.	Učiteľ pokojne kladenie jednoduchých otázok
10.	Motivácia s lepšou značkou.
11.	Jednotlivé triedy
12.	Informovanie a informovanie rodičov
13.	Prechádzanie vizuálnym rozvrhom aktivít dňa pomáha študentom cítiť sa uzemnení.
14.	Rutiny a pravidlá sú veľmi dôležité pre riadenie tried

2. Dr. Zlatan Sremec” – Skopje, Severné Macedónsko

No.	ANSWERS
1.	Nájsť dôvody tohto správania, kedy a v akých situáciách k nemu dochádza, aby sa mohli priblížiť k jeho prekonaniu.
2.	Ak zistíte dôvod, pokúste sa odstrániť dôvod a presmerovať dieťa na inú aktivitu.
3.	Nájsť „Prečo? presmerovanie dieťaťa.
4.	Nastavenie hraníc, vytvorenie pokojného prostredia, udržanie pokoja, poskytnutie vhodných ochranných prostriedkov pre dieťa, ak má sklon k automatickej agresii.
5.	V prvom rade analyzovať, kedy dochádza k správaniu a aké sú dôvody správania, používať vizuálne rozvrhy, používať sociálne príbehy.
6.	Zmyslové aktivity, modelovanie správania presmerovaním, ignorovanie správania, ktoré má funkciu pozornosti, disciplíny a konzistencie.
7.	Pre každé správanie musí existovať dôvod, preto dávame rodičom pokyny, aby našli dôvod tohto správania, a potom vhodným spôsobom prostredníctvom obrázkov a podobne rozvíjame vizuálnu podporu každodennej rutiny dieťaťa.
8.	Práca podľa plánu a s obrázkami.
9.	Po prvé, rodičia by mali premýšľať a zistiť dôvod náročného správania, potom sa zamerať na nájdenie spôsobu, ako upokojiť dieťa a presmerovať jeho pozornosť na činnosť, ktorá ho upokojuje. Môže to byť sfarbenie, počúvanie relaxačnej hudby, prechádzka atď. Postupné "odstraňovanie" správania pomocou príkladov, vizuálnej podpory, sociálnych príbehov atď.
10.	Hudba pre relaxáciu a meditáciu, robiť činnosti, ktoré sú vhodnejšie pre dieťa, dýchacie cvičenia a upokojujúce techniky.
11.	V prvom rade by mali nájsť dôvod, ktorý spustil toto správanie, po vytvorení plánu na odstránenie dôvodu. Mali by používať vizuálnu podporu (denný rozvrh pre každú aktivitu počas dňa), umožňujúcu komunikáciu prostredníctvom obrázkov tým, že ukazujú, čo ho trápi, týmto spôsobom bude dieťa komunikovať a okolie bude schopné pochopiť. Je dôležité, aby dieťa získaval dôveru. Každé dobré správanie by malo byť odmenené. Ak má dieťa náročné správanie, rodič by mal zostať pokojný a ignorovať toto správanie.
12.	Rodičia by mali tráviť viac času so svojimi deťmi, hovoriť s nimi, zistiť dôvod, ktorý spúšťa toto náročné správanie, a reagovať vhodným spôsobom, naučiť svoje deti ovládať svoje emócie a byť konzistentné.
13.	Venujte väčšiu pozornosť deťom a spolupracujte s nimi.
14.	Ak poznáte dôvody, mali by ste sa pokúsiť čo najviac ich minimalizovať. Ak ich nepoznate, mali by ste sa ich pokúsiť nájsť. Ak dôjde k náročnému správaniu, mali by ste zostať pokojný, osloviť dieťa pokojným tónom hlasu, objasniť ho, ak chce, pokúsiť sa ho upokojiť tichým hlasom, naučiť ho dýchacie techniky.
15.	Ak deti vykazujú náročné správanie, mali by ho ignorovať a zostať pokojné, ale ak dieťa reaguje správne a dobre, rodičia by mali odmeniť jeho dobré správanie! Rodičia by nemali reagovať na negatívne správanie.
16.	Odvádzať pozornosť tým, že dáva činnosti, ktoré stimulujú záujem dieťaťa. Motivujte dieťa, aby sa zapojilo do určitých aktivít, s podporou a chválou.
17.	Buďte dôslední v hraniciach, hovorte pekne a objímajte sa.

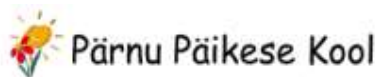
18.	Ignorujte situáciu alebo skúste mäkkú reč, vyhýbajte sa agresii, keď sa blížite / rozprávate so svojím dieťaťom, keď dôjde k náročnému správaniu.
19.	Pokojná a zdvorilá konverzácia.
20.	Hovoriť pokojne a slušne.
21.	Príklady z osobných skúseností a pravidiel od odborníkov, s úplnou vytrvalosťou rodiča pri ich implementácii: hovoriť pokojným tónom, objímať, ruky blízko tela, počúvať obľúbenú hudbu, hlboké dýchanie, počítať, ako posledná možnosť, ako stlačiť dieťa v objatí...
22.	- rešpektovanie každodennej rutiny - odstránenie zdrojov, ktoré môžu vyvolať senzorické preťaženie - presmerovanie aktivity s vizuálnou podporou, ak to má účinok
23.	Presmerovanie na obľúbenú aktivitu, zistenie príčiny náročného správania a jeho odstránenie. Venujte pozornosť sebapoškodzovaniu počas náročného správania, ak má vysokú intenzitu. Vytvorenie rohu pre sebaizoláciu, ktorý sa použije pri začatí náročného správania alebo ak si rodič všimne, že dieťa sa rozčuľuje.
24.	V závislosti od správania by mali venovať pozornosť bezpečnosti dieťaťa a najprv ignorovať správanie. Pretože akákoľvek pozornosť (scolding, akákoľvek reakcia) venuje pozornosť a najčastejšie správanie detí bolo zamerané na pritiahovanie pozornosti. V inej situácii závislej od správania môže byť odporúčanie bez komentovania alebo reagovania na správanie, presmerovania dieťaťa na inú aktivitu alebo prechodu do iného prostredia. Odporúčanie vždy závisí od správania dieťaťa.
25.	V okamihu nástupu náročného správania by mala byť pozornosť dieťaťa presmerovaná na vhodnejší objekt alebo aktivitu.
26.	Dychové cvičenia a fyzické cvičenia.
27.	Aby sa rodičia vyrovnali s takýmto správaním, musia byť najprv pokojní a postupne a s väčším úsilím a dobrým vysvetlením, aby upokojili svoje deti. Vysvetlite deťom jasné a stručné výrazy.
28.	Odporúčam rodičom, aby zostali pokojní a potom vysvetlili svojim deťom v krátkych a jasných pokynoch, čo sa od nich vyžaduje. Ďalšou radou je minimalizovať príčiny náročného správania, ak sú známe.
29.	Pokoj a trpezlivosť.
30.	V závislosti od náročného holenia sa používajú rôzne stratégie.
31.	Odstránenie príčiny, ktorá umožňuje náročné správanie. Dieťaťu by sa mali poskytnúť pokojné, jasné a betonážne smery. V prípade potreby objímajte alebo pevne držte – miesto na upokojenie dieťaťa. Činy závisia od dieťaťa a jeho náročného správania.
32.	Monitorovanie situácie, implementácia úzorných alebo interventívnych opatrení, konzultácia s psychológom alebo špeciálnym pedagógom.
33.	Pokoj, detekcia a odstránenie dôvodu, vyhýbanie sa divákom, trpezlivosť ...
34.	Spievanie alebo počúvanie obľúbenej skladby, upriamenie pozornosti na inú aktivitu alebo objekt.
35.	Nastavenie hraníc.

3. Riga Valda Avotina - Lotyšsko

No.	ANSWERS	OCCUPATION
1.	Rodičia zohrávajú dôležitú úlohu v dlhodobom procese korekcie správania. Rozvíjanie sebaúcty, empatie a rešpektu sú dôležitým učením zvládať hnev a emócie.	Teacher
2.	Na základe vedeckých pozorovaní má každé správanie cieľ alebo funkciu a správanie sa neuchytá bez cieľa - je potrebné analyzovať náročné správanie (vyhnúť sa nechceniu, túžbe získať to, čo je žiaduce atď.) a ponúknuť študentovi ďalší prijateľný model správania, ktorý dosiahne rovnaký cieľ, ktorý sa dosiahne náročným správaním..	psychologist
3.	Pozitívna spolupráca medzi rodičmi a triednym učiteľom. Ak učiteľ zavolá rodičom, aby sa sťažovali len na nedokončené domáce úlohy alebo povedali len negatívne informácie, môže to skončiť náročným správaním dieťaťa.	Class teacher
4.	Individuálna konverzácia, začať s pozitívom.	Class teacher
5.	Podporná každodenná rutina. Dieťa vie, že nebude musieť študovať celý deň. Do práce a tam bude cena-telefón, šport alebo iná aktivita, ktorá nie je spojená so školskou prácou.	Class teacher
6.	Prepnutie na inú aktivitu v správnom čase.	Class teacher
7.	Je veľmi dôležité mať dobrý a dôstojný vzťah s dieťaťom. Toto je čas, keď študenti a rodičia pracovali na diaľku, mali viac času na komunikáciu, počúvali dieťa. Cíti sa vypočuté a naozaj si to váži.	Class teacher
8.	Pri štúdiu na diaľku rodičia naozaj oceňujú prácu učiteľov. Múdry triedny učiteľ už pochopil a pozoroval konanie a správanie dieťaťa v rôznych situáciách. Vie ako reagovať. Tieto znalosti môžu pomôcť rodičom vyrovnáť sa s nesprávnym správaním študentov doma.	Class teacher
9.	Byť stále doma, bez socializácie s priateľmi, to môže byť traumatické a spôsobiť zlé správanie. Preto je potrebný pozitívny a podporný kontakt s rodičmi.	Class teacher
10.	Verte dieťaťu, porozprávajte sa s ním, dokážte, že môže hovoriť o problémoch.	Teacher
11.	Študenti by nemali dostať domáce úlohy nad rámec svojich schopností. Začnú zdôrazňovať a hnevať sa. Rodičia nemusia byť vždy ochotní alebo schopní pomôcť.	Teacher
12.	Jasne vysvetlite, čo učiteľ očakáva od dieťaťa, aby sa dohodol na svojich úspechoch, berúc do úvahy jeho schopnosti a zdravotný stav. Povzbudzujte ho promisiou bonusu (film, komiksy, hry, anekdota).	Class teacher

13.	Je dôležité pochopiť, o čo sa deti zaujímajú (ich záľuby, vášne, domáce zvieratá atď. To môže naozaj zabrániť problémom so správaním, pretože dieťa je zaneprázdnené vecami, ktoré ho skutočne zaujímajú.	Class teacher
14.	Harmonický vzťah doma. Nielen s dieťaťom, ale aj medzi rodičmi. Harmonický vzťah doma. Nielen s dieťaťom, ale aj medzi rodičmi.	Class teacher
15.	Úloha starých rodičov a iných príbuzných pri formovaní pozitívneho postoja dieťaťa.	Class teacher
16.	S pomocou správania chce dieťa uspokojiť svoje potreby. Je dôležité nájsť kompromis, že dieťa dostane to, čo chce, dobrým správaním.	Class teacher
17.	Čerstvý vzduch a dobrý spánok - kľúčové slová pre dobré správanie.	Teacher
18.	Morálne a materiálne hodnotenie dobre od vykonanej práce.	Teacher
19.	Vytvorte si doma bezpečné a útulné prostredie.	Class teacher
20.	Mnoho detí žije v znevýhodnených podmienkach, rodičia sa nestarajú o deti, nestarajú sa o ich pokrok v škole alebo správanie. Je veľmi ťažké to zmeniť. Zlé správanie je ako zrkadlo ich života doma..	Class teacher
21.	Dieťa musí okamžite cítiť výhody, ak sa správa dobre. Je dôležitá pre ďalšiu motiváciu a spoluprácu.	Class teacher
22.	Dôverujte dieťaťu- ono to ocení.	Teacher
23.	Zavedené tradície v rodinno-vianočných, veľkonočných a narodeninových oslavách - to dáva dieťaťu pocit pokoja a bezpečia.	Class teacher
24.	Rodičia nesmú podporovať neprimerane negatívny postoj dieťaťa k učiteľom a školáci.	Class teacher
25.	Rodičia by sa mali zdržať vyjadrovania negatívneho postoja k učiteľom v prítomnosti dieťaťa, najmä ak je autoritou v jeho očiach..	Class teacher
26.	Rodičia by mali vedieť, kto sú priatelia ich dieťaťa..	Class teacher
27.	Rodičia by sa mali podeliť o svoje problémy s dieťaťom, požiadať o radu. Vďaka tomu sa cíti ako plnočlen rodiny..	Teacher
28.	Pozitívny koniec denných rozhovorov, hranie stolových hier atď..	Class teacher

4. Pärnu Päikese Kool - Estónsko

1. Spolupráca medzi rodičmi, medzi rodičmi- učiteľmi - školami.
2. Buďte dôslední.
3. Pravidlá a hranice doma, disciplína.
4. Jasná a zrozumiteľná komunikácia s dieťaťom. Používanie obrázkov PCS (Picture c Communication Symbols) v prípade potreby.
5. Predpovedanie učí deti o príčine a účinku. Čo ďalej predpovedať, je veľmi dôležité SEN (špeciálne vzdelávacie potreby), najmä pre autistické deti.
6. Príprava a podpora prechodu z jednej aktivity na druhú.
7. Je ľahšie zabrániť náročnému správaniu a potom sa s ním vyrovnáť. Techniky prevencie.
8. Štruktúra dňa, denný plán, vizuálna podpora tým, že to robí.
9. Držte sa plánu, t. j. ak je čas učiť sa, je čas naučiť sa
10. Je dôležité signalizovať "Dokončené"- Keď sa úloha alebo aktivita vykonáva, mala by sa konkrétne miesto na vloží položky alebo dokončenú úlohu, aby osoba vedela, že je koniec.
11. Dostaňte sa ku koreňu správania, pozorujte a nájdite spúšťače.
12. Používajte vizuálne podpory na lepšie pochopenie prostredia, vizuálne časovače prechodu, používanie vizuálov na odpočítavanie je spôsob, ako byť flexibilný s prírastkami času.
13. Snažte sa vyhnúť podráždeniu a únave v dôsledku aktivity.
14. Zabezpečenie primeraných dôb odpočinku a použitie bonusov/odmien.
15. Buďte tu pre dieťa, vypnite televízor, odložte telefón.
16. Uvedomte si osobitné potreby svojho dieťaťa, vzdelávajte sa v tejto oblasti, buďte trpezliví a flexibilní.
17. Hranie sa vonku - buduje fyzické zdravie, podporuje kognitívne a emocionálne/sociálne rozvoj, zlepšuje zmyslové zručnosti.
18. Fyzická aktivita - pravidelné cvičenie zhošťuje úzkosť, buduje svaly a rozvíja motorické zručnosti.
19. Samostatný kútik, miesto odpočinku pre dieťa - niekedy dieťa len potrebuje opustiť oblasť, aby znovu získať kontrolu a znížiť stimuláciu.
20. Buďte otvorení požiadať o pomoc, ak sa s tým nevyrovnáte alebo neviete, ako pomôcť dieťaťu.
21. a Prístup "prvý- potom"
22. Pozitívna podpora: • Preferované aktivity (napr. špecifická práca, koncert, športové podujatie)   • Voľný čas   • Verbálna chvála   • Činnosti súvisiace s potravinami (špeciálne pochúťky – nie potraviny, na ktoré majú právo prístup napriek tomu)   • Požadované objekty (ak sú cenovo dostupné)   • Oprávnenia (napr. vedúci tímu na deň alebo týždeň, osvedčenie, odznak, výber výletu)   • Žetóny (napr.: špeciálny výlet, keď dieťa zarobí päť zlatých hviezdíček na chladničke/doske)

23. Dôsledok správania, ktoré sa zoruje: je dôležité identifikovať a učiť náhradu správania v spojení so znížením náročného správania. Náhradné správania môže zahŕňať vhodnú žiadosť, ako primerane pristupovať k pozornosti alebo ako primerane komunikovať o želaní a/alebo potrebách.

24. Vymeňte ho za sociálne vhodnú senzorickú alternatívu, napr. a nie gauč; stresová guľa, žuvačka.

25. Upravte úlohy (napr. rozdelte na časti, skrátenie).

26. Vždy sa venujte dieťaťu po nezhodách/náročnom správaní.

27. Nebojte sa použiť slovo NIE.

28. V prípade detí sen nemôžeme očakávať, že dieťa bude schopné vykonávať svoje úlohy samostatne, rodič/učiteľ musí byť prítomný a vždy, keď je to potrebné, musí byť nápomocný.

29. Aktivity, z ktorých dieťa môže zažiť úspech aj niečo nové.

Podpora Európskej komisie na výrobu tejto publikácie nepredstavuje súhlas s obsahom, ktorý odráža len názory autorov, a Komisia nemôže byť zodpovedná za prípadné použitie informácií, ktoré sú v nej obsiahnuté.